

УДК 371.3.:91
371.314.6

Оригинални научни рад

Original scientific article

Љиљана Живковић
Славољуб Јовановић**МОДЕЛ ЧАСА АКТИВНОГ УЧЕЊА У НАСТАВИ ГЕОГРАФИЈЕ**

Извод: Савремена настава географије захтева перманентно усавршавање наставника проширивањем и надограђивањем њихових знања из географије као науке. Самим тим и професионални развој наставника подразумева усавршавања у методици рада, као и планирању и реализацији процеса наставе. Основни циљеви пројекта активног учења су повећање образовних ефеката у настави географије и промена положаја ученика у наставном процесу. Такође је важно да се уче и анализирају проблеми који прате наставу географије, да се наставницима географије пружи методичка помоћ, као и да се подигне мотивација и подстакне креативност наставника у изради нових модела сценарија за часове активног учења.

Кључне речи: активна настава, сценарио, методе, географски садржаји, облици рада.

Abstract: Actual Geography instruction demands teacher's permanent advanced training by broadening and improving their knowledge of Geography as science. Professional development of a teacher means advanced training in teaching methods, as well as in planning and realization of teaching process. Basic active learning project aims are to increase educational effects in Geography instruction and change students' position in the process of teaching. What is also important is to notice and analyze problems in the teaching of Geography, to give methodical assistance to teachers of Geography as well as to motivate and induce teachers' creativity in making new models of scenarios for classes of active learning.

Key words: active instruction, scenario, methods, geographic contents, teaching forms.

Увод

Пројекат Активна настава/учење је настао као реакција на слаба ученичка постигнућа у школи, њихову недовољну припремљеност за наставак школовања, неадекватну обученост за рад и примену стечених знања. Кроз различите видове рада у овај процес су укључени учесници на свим нивоима наставе од предшколског до високошколског образовања. Прва верзија приручника „Активно учење“ аутора др Ивана Ивића, др Ане Пешикан и др Слободанке Антић објављена је 1994. године за један семинар. У форми књиге први пут је штампан 1997. године, а друго изда-

---

* Рад представља резултат истраживања на пројекту 146015, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

ње са допунама је објављено 2001. године. Издавачи су Институт за психологију, Министарство просвете и спорта Републике Србије и Министарство за просвјету и науку Црне горе. Институт за психологију у Београду је 2005. године издао приручник под насловом „Како приближити деци природне науке кроз активно учење“, са поднасловом „Збирка сценарија“ где су сценарија саставили професори основних и средњих школа из целе Србије, а приређивачи су др Слободанка Антић, др Ратко М. Јанков и др Ана Пешикан. Сценарио је појам позајмљен из филмске уметности. Као што су активности сценаристе највише изражене пре почетка снимања филма, а на самом снимању он је у другом плану, тако и наставник на часовима активне наставе највећи део времена проведе у осмишљавању и припреми часа, а на самом часу ученици су „главни глумци“, док он дискретно из позадине води процес (Ивић и др., 2001).

Активно учење / настава

Активно учење у класичном смислу Џона Дјуија (John Dewey) америчког филозофа и педагога представља овладавање вештинама (Learning by doing). Он је сматрао да је најсврхисходније учење кроз делање, тј активност ученика на којој се инсистира би била споља видљива активност. Активност у моделу активног учења има шире и сложеније значење. Може се издвојити мноштво критеријума и параметара по којима се могу класификовати активности: репродуктивне – продуктивне; смислене – бесмислене; моторне – менталне; једноставне сложене; прописане – одабране; унапред задате – самостално инициране; вербалне – манипулативне и сл.

Под појмом активност ученика мисли се на менталну активност, али и на широки спектар свих врста активности које могу допринети бољем и квалитетнијем овладавању знањима. Такве активности су: способност дијалога, способност доброг презентовања сопствене идеје, способност аргументовања властитог става, способност дискутовања, способност постављања питања, доношења одлука, преузимања иницијативе и сл.

Назив пројекта Активно учење у неким случајевима изазива коментар да не постоји пасивно учење, односно да је свако учење активно (Ивић и др., 2003). Свако учење јесте активно, али се степени активности и ментални процеси ангажовани у разним облицима учења веома разликују. Нпр. учење напамет, чак и смисленог текста, веома је тешко и тражи много понављања и много труда од ученика. Без обзира колико времена и напора захтевало, учење напамет подразумева само процес памћења што је једноставна мисаона функција. Процес учења биће нешто сложенији ако се при памћењу служимо интелектуалним операцијама, тј. осим што памтимо, успостављамо нове асоцијативне везе у мишљењу. Насупрот вербалним активностима у току решавања задатих проблема ангажовани су ментални процеси: креативност, самосталност, иницијатива, примена и

повезивање знања, као и личност ученика и његова способност сарадње са другима. Значи, различити облици учења ангажују менталне процесе различите врсте и степена сложености. Оне облике који захтевају сложеније менталне процесе – креативност, повезивање знања, примену знања, самосталност, иницијативу, слободу избора и изражавања ученика називамо активним методама, у односу на оне које захтевају једноставније менталне процесе репродукције, примене већ ученог обрасца, шаблона рада итд. У школи се могу користити сви облици рада и методе (нпр. учење напамет фактографског материјала) до решавања проблема и кооперативног учења. Проблем настаје кад један облик учења доминира над осталима, када се доследно примењује без обзира на специфичност садржаја и циља који тим садржајима желимо да остваримо.

Припрема за наставу подразумева стално стручно, методичко, педагошко и психолошко усавршавање наставника, упознавање са нови технологијама и техникама наставног процеса. Када наставник изабере одговарајући приступ наставној проблематици, треба да буде отворен за све иновације и промене. Настава кроз модел активног учења има јасно дате циљеве:

- да целокупна настава прерасте у интерактиван процес,
- да тежиште рада у школи се помери ка процесу учења, као кључном процесу од кога зависе и ефекти образовања,
- промена полагаја ученика у школи, како би добило више прилика да доноси одлуке, износи став, мишљење или суд тј. да буде равноправан партнер у педагошкој комуникацији.

Активност ученика у настави дефинишу три међусобно повезана елемента:

1. циљ који желима да остваримо,
2. садржај, којим треба да реализујемо планиране циљеве,
3. методе рада које бирамо у односу на претходна два елемента.

У моделу активне наставе средиште чине активности ученика и њима се посвећује највећа пажња као најважнијој компоненти образовања у фази планирања активне наставе, као и у фази анализе планиране и изведене наставе. Анализа изведене наставе (једног часа или блока часова) треба да покаже шта ученици чине у току активне наставе, што одређује васпитне и образовне циљеве наставе географије. Традиционално схватање да се у школи само преносе знања са наставника на ученика мора да буде замењено активним и конструктивним учешћем ученика. У раду сваког наставника, главна орјентација мора да буде уважавање сваког ученика са његовим индивидуалним карактеристикама, као и постицање развоја креативности.

Учење кроз модел активне наставе није покушај да се ученици на часовима забаве и релаксирају, већ да оно што науче буде квалитетније и трајније. Основни циљ активног наставе је да се промени положај ученика

који треба да се третира као личност са одређеним склоностима, афинитетима, мотивацијом, потребама, способностима и могућностима. Активност ученика у наставном процесу подразумева све оно што они раде у току трајања тог процеса (деле се у групе, раде на материјалу, меморишу појмове, пишу, слушају, траже потребне информације у литератури или на Интернету...) Највећи део тих активности инициран је од стране наставника, а неким фазама главну реч преузимају и сами ученици. Све те активности на часу су различите, али за ефикасно учење битно је издвојити релевантне мисаоне активности. То су оне активности које су специфичне за природу наставног предмета, у овом случају географије. Учење са састоји из релевантних менталних активности које представљају срж учења тј. развијања географског логичког мишљења. Ту је главна улога наставника који треба да их иницира, а затим препозна и подржи када се појаве.

1. Разумевање географских појмова и њихове повезаности подразумева усвајање система појмова, а на тај начин остварује се трајно знање које је применљиво у новим ситуацијама.

2. Релевантне мисаоне активности ученика (учење) у географији имају за циљ разумевања природних и друштвених законитости, принципа, тумачења и теорија и оне су сложене и захтевне мисаоне активности.

3. Учење стручне терминологије везане за географску науку чини део базичне писмености и оно је предуслов за разумевање и даље напредовање.

4. Важан део у учењу је стицање знања за примену једноставнијих истраживања у школским условима. Ту би ученици требало да умеју да правилно скупе географске податке, селектирају их и анализирају и на крају презентирају. Задатак активне наставе би био стављање ученика у наставне ситуације у којима ће бити покренуте релевантне мисаоне активности како би се научено применило у новој школској или животној ситуацији.

Географски садржаји и активно учење

У настави географије географски садржаји су класификовани на пет основних група и у свакој групи су наставне теме које могу да се изучавају кроз модел активног учења. Физичко-географске наставне теме су погодне за овакав вид рада. Физичка географија својим садржајима проучава природу Земљине површине, њених сфера, њихову комплексност и међусобну зависност. При томе треба указивати на зависност човека од природе, на његово деловање на природу и на рационално коришћење геопростора, из чега произилази да је физичка географија тесно повезана са друштвеном географијом и да оне чине јединствену целину. За њихово изучавање се користе разна наставна средства (којима се ученицима презентирају наставне јединице, где и они могу да узму активно учешће прављењем модела, цртежа, снимањем на терену итд.). Веома су важна за обраду географских садржаја, нарочито у основним школама, јер је апс-

трактно мишљење ученика још увек недовољно развијено. При том избор наставних средстава је уско повезан са садржајем наставне јединице.

Школе нису довољно опремљене савременим географским наставним средствима, нарочито рачунарском опремом, па зато учење помоћу рачунара у настави географије није уобичајена пракса. Осим тога, школе су још увек затворене у круг школске зграде и врло ретко користе локалне образовне потенцијале који често могу надокнадити непостојање школске медијатеке и могу битно утицати на подстицање активности. Нису сви наставници заинтересовани да држе часове у природи, за које се сматра да су најуспешнији када су географски наставни садржаји у питању. То деградира географију као школски предмет, јер механички усвојена знања остају само формална и неповезана са геопростором и географском реалношћу.

Осим проблема материјалне природе, присутни су и проблеми који се односе на недовољну стручност и обученост наставника да користе савремене образовне технологије.

Друштвено-географске наставне теме обухватају становништво, насеља и привреду и такође су погодне за изучавање моделом активне наставе. Географија становништва и насеља на земљи конципирана је тако да се њеном обрадом укаже на најважније демографске проблеме човечанства. Тежиште је на основним одликама становништва, врстама и типовима насеља. Препорука је да се статистички подаци не морају памтити, већ да се илустративно и компаративно приказују. Активно учење географских садржаја подразумева нелинеаран и интерактиван модел. Савремена настава се заснива се на суштинској одлици наставног процеса, а то је двосмерна интеракција и комуникација. Наставна ситуација постаје скуп елемената који својим склопом, односно структуром изазивају активности учења код онога који учи. Овај облик учења захтева и пријатну, хармоничну и подстицајну атмосферу. Трансмисију готових географских знања замењује активним парципативном, кооперативним учењем у коме је ученик активан чинилац. Активна настава/учење указује на интерактивну природу процеса и присуство оба значајна партнера: наставника, кроз израз настава, и ученика кроз израз учење. Активно учење подразумева смислено-вербално рецептивно, практично, учење путем открића, дивергентно, интерактивно учење уз велику примену разноврсних наставних средстава и помагала. Све ове методе представљају нове, савремене начине наставног рада.

Регионално-географска тематика је се заступљена у старијим разредима и она је веома погодна за коришћење модела активног учења. У оквиру регионалне географије у основној школи предвиђена је обрада Европе у целини, која треба да пружи могућност сагледавања општих карактеристика континента, да би се на основу тога јасније могле уочити особености појединих регионалних целина. Сматра се да је кооперативни приступ у

учењу ових географских садржаја најкориснији као начин ангажовања ученика. Овај вид учења подразумева различите форме интеракције, тј. односе подршке међу ученицима. Узрасна подела ученика на разреде има за циљ да се ученици који усвајају исти наставни програм уједначе у смислу степена знања и способности. И у тим хомогенизованим узрастима постоје велике разлике, као и при формирању група за потребе групног облика наставног рада. Рад у хетерогеним групама састављеним од ученика различитих способности, нивоа знања доприноси стицању нових знања, а у хомогеним групама састављеним од ученика сличног степена способности, знања и умења доводи до оригиналних и креативних решења.

Картографске теме се односе на познавање и употребу карте, која наставу географије чини очигледном, па је њена употреба врло значајна и применљива у моделу активне наставе. Садржаји из картографије треба да допринесу коришћењу карте при упознавању света, регија, држава, геопростора и локалне средине. У основној школи ученици уписују географске појмове у неме карте и успешно савлађивање задатака по групама доприноси развоју мотивације и заинтересованости за географске наставне садржаје. Треба развијати картографску писменост кроз употребу и састављање географских карата различитих размера и садржине. Интеракција међу ученицима је суштински елемент кооперативног учења. Кроз интеракцију размењују идеје супростављају гледишта, сарађују како би остварили заједнички, групни циљ.

Опште-географске теме се односе на различите образовно-васпитне задатке. Теме могу да буду теоријске, историјске, примењене и космичке и такође могу да се користе у припреми сценарија за час активне наставе.

Израда сценарија за активно учење у настави географије

Већини наставника модел активне наставе учења је прихватљив и једноставно применљив и у њему препознају оно што и сами изводе у учионицама не на свим часовима већ периодично. Међутим, тешко је применити основну поставку активног учења/наставе кроз моделе у наставној пракси, а то је учење и оно што ученици раде. Код овог модела наставе у средишту је ученик, што захтева другачије конципирање и организовање наставе. Траже се озбиљне промене како код наставника (нпр. другачији ментални приступ, другачије схватање активности на часовима, другачији језик у опису наставних ситуација), тако и у школи (нпр. флексибилнију организацију рада), али и у самом образовном систему (нпр. флексибилније планове и програме, другачији начин оцењивања рада наставника, школе и ученика, другачије дефинисање улоге наставника, прерасподелу радног времена наставника, већи број сати за припрему наставе, другачију базичну обуку наставника, организован систем усавршавања наставника, итд.) (Антић и др., 2005).

Термин сценарио часа уведен је због другачијег природе процеса наставе/учења јер је постојећи систем израде писаних припрема за час довео до шаблонизације, а то представља сметњу наставницима да увиде колико је важна и колико од њихове креативности зависи ова фаза у извођењу наставе. То представља препреку, као и положај наставника у образовном систему где се од њих не обично не очекује да планирају новине у свом васпитно-образовном раду. Израда сценарија за активно учење на часовима географије је кључна веза између идеја о активној настави/учењу и саме њене праксе. Модел часа активног учења из географије подразумева основне опште идеје које су конкретизоване у сваком сценарију за час активног учења:

а) тежиште је померено са држања наставе на процес учења, тј на оно што раде ученици,

б) сценарио за часове активног учења/наставе требало би да покаже кроз које активности ученика је покренута интеракција између онога што учи и наставних садржаја,

в) сценарио за час би требао да буде такав да ученик схвати наставни садржај и активно изгради, конструише знања и умења која су специфична за одређени наставни предмет (Антић и др., 2005).

При изради сценарија за активно учење на часовима географије суштина је у пројектовању (планирању) новина на микро-плану (тј. о пројектовању новина које изводе наставници, појединачно или тимски, у једној одређеној школи и за одређене наставне теме или наставне јединице из географије). Планира се извођење једног часа, или и мање целине (део часа) или веће целине од једног часа (двочас, блок часова, већег броја часова итд.). Суштина се огледа у ономе што раде ученици, спецификују се наставне ситуације (које би требало да изазову различите активности релевантне за дате географске садржаје) и активности ученика (које ће бити изазване у конкретној наставној ситуацији). Педагошка интеракција међу ученицима и између наставника и ученика одређује методе наставе/учења које су специфичне и адекватне за географске садржаје који се изучавају.

Тежиште у активној настави је на припреми пре часа, основној замисли наставне ситуације (носећа идеја часа) којим се повезују циљеви, садржаји и методе. Сценарио за час треба да у великој мери ангажује велики број, а крајњи циљ је све ученике у активностима које воде до остваривања високих образовних ефеката. Сама временска припрема захтева више времена од самог извођења часа – од формирања идеје, па до креирања наставне ситуације. Час конципиран по моделима активне наставе не захтева фиксну, униформну структуру (то не значи да не треба да има неке основне податке о наставном садржају, циљевима, узрасту итд.) већ различите структуре сценарија зависно од креативности и разноврсних идеја наставника (Антић и др., 2005).

Пример часа конципираног по моделима активне наставе

Наставни предмет: Географија

Време: Блок час

Наставна тема: Географски приказ Јужне Европе

Наставна јединица: Земље Апенинског полуострва – Италија

Тип наставног часа: Обрада новог наставног градива

Специфични циљеви: Уочавање узрочно последичних веза између природних и друштвених елемената у простору; Оспособити ученике за коришћење географске карте и других наставних средстава (компјутера), који омогућавају економично и рационално савлађивање градива и оспособљавање за самосталан рад; Развити код ученика географски начин мишљења; Развити код ученика способност посматрања, упоређивања и закључивања; Развијање колективног духа и осећаја за тимски рад.

Едукативни циљ је рад на анализи задатих подтема који чине наставну јединицу. Свака група (а има их пет) извлачи по једну тематску картицу која садржи задатке.

Облик рада: Групни

Наставне методе: Смислено – вербално рецептивно учење; интерактивно (кооперативно) учење.

Наставна средства: Физичко географска карта Европе; географски атласи, неме карте; уџбеник; компјутери.

1. Уџбеник географије за VI разред бира наставник, јер има више издавача, али су неопходне и друге књиге које обухватају наставну тему која се обрађује.

2. Карте су обавезне у кабинету географије, а атласе носе ученици и њихово коришћење на часу је обавезно.

3. Енциклопедије и други материјали из личне и школске библиотеке и медијатеке. Књига с децом око света, Просветина, Војна или нека друга енциклопедија, књига Државе света... Треба да се ученици упуте на што више извора литературе.. Трагање за новим подацима и изворима знања, упућивање на додатну литературу и коришћење Интернета, омогућава ученицима да се још више упознају са географским садржајима.

4. Савремени развој образовних технологија отвара могућности коришћења компјутера и осталих пратећих средстава у кабинету географије и њихово прикључење на Интернет у школским условима.

5. Сlike из часописа које могу да се секу и користе за прављење колажа или за илустрацију текста а могу и скинуте слике са Интернета.

6. Графикони, табеле, а посебно неме карте које су важне за представљање географских садржаја.

7. Бојице, фломастери, лепак, маказе, колаж папир, разнобојне траке....

8. Картице са задацима за сваку групу које осмишљава наставник. Првих седам ставки може да се користе код сваке едукативне радионице

независно од наставне јединице. Ставку осам наставник осмишљава за ону наставну јединицу коју жели да обради кроз активно учење/наставу посебно. Поред тема, односно задатака, потребна су и конкретна питања. Међутим, не у великом броју, јер до неких питања и сами ученици треба да дођу.

Садржаји радних задатака

Свих пет група: Рад са текстом; физичко-географска карта Европе; географски атласи, неме карте; Географска читанка за VI разред; Интернет.

1. Група (црвена) – Географски положај

Ваш задатак је да од приложеног радног материјала одговорите на следећа питања:

- Којој географској регији припада?
- Објасните географски положај Италије?
- На колико регија је подељена, унесите у неме карте?
- Како се зову и где се налазе минијатурне државе унутар њених граница?
- Графички прикажите како изгледа Италија? На шта вас подсећа њен облик?

2. Група (зелена)– Рељеф и клима

Ваш задатак је да од приложеног радног материјала одговорите на следећа питања :

- Који су облици рељефа доминантни, унесите их у неме карте?
- У којим областима се налази типичан вулкански рељеф?
- Објасните зашто је Италија изложена честим земљотресима?
- Који се типови климе издвајају?
- Који део Италије има континенталну климу и које су њене особине?

3. Група (плава) – Вода и вегетација

Ваш задатак је да од приложеног радног материјала одговорите на следећа питања:

- Који је главни узрок да највише река с највише воде отичу у Јадранско море, унесите речне токове у неме карте?
- Набројте најпознатија ледничка језера у Алпима и коју улогу имају?
- Зашто је река По на свом ушћу формирала делту?
- Које биљне врсте су карактеристичне за медитеранску вегетацију?
- Због чега се Падска низија убраја међу најплодније у Европи?

4. Група (жуута) – Становништво и насеља

Ваш задатак је да од приложеног радног материјала одговорите на следећа питања:

- Израчунајте густину насељености графички је прикажите.
- Шта представљају појмови: италијански север и југ?

Простор: предмет картографског моделовања

- Каква је национална и верска структура?
- Специфичности минијатурне државе Ватикан?
- Како је зову главни градови Сицилије и Сардиније, унесите у неме карте називе градова?

5. Група (браон) – Привреда

Ваш задатак је да од приложеног радног материјала одговорите на следећа питања:

- У ком делу Италије су најповољнији услови за развој пољопривреде?
- Због чега је индустрија најразвијенија на северу Италије?
- Шта је основа италијанског туризма, унесите у неме карте важнија туристичка места?
- Шта представља културно богатство Фиренце?
- Набројте веће луке и објасните њихов значај?

Ток наставног часа

Организација двочаса се састоји од уводног дела који оквирно траје 10-15 минута, средишног дела часа око 60 минута и завршног који траје 10-15 минута. Настава може да се изводи и кроз неколико фаза.

1. фаза: Формирање радних група, у овом случају по 5 ученика у свакој. Наглашава се неопходност сарадње у оквиру и између група. Ученици извлаче спремљене картице које су у боји која их класификује у одређену групу. Уколико у школи постоји рачунарска радионица и одговарајући рачунарски програм за наставу географије, онда су ученици пишу по пет око рачунара.

2. фаза: Кроз разговор са ученицима обновити претходно обрађено градиво које се односи на Јужну Европу. Наставник даје свим групама исти задатак на почетку да за два минута напишу на листу папира што више асоцијација на реч Италија. Резултате рада почиње да чита она група која је по истеку времена написала највише асоцијација. Остале групе допуњују њихове резултате асоцијацијама које нису биле поменуте.

3. фаза: Подела различитих задатака свакој групи. Будући да свака група ради на различитим задацима, наставник координира радом свих група. У једном делу учионице остављен је сав неопходан материјал (папири, лепак, књиге, часописи, неме карте и др. да их ученици могу користити).

4. фаза: Групе ученика раде постављене задатке (проучавају садржај добијених картица са питањима, договарају се како ће радити, деле задатке, читају текст из уџбеника, користе друге изворе информација, прикупљају и анализирају податке и изводе закључке, осмишљавају начин презентације и др.).

5. фаза: Презентација рада група пред оделењем обавља се по истом редоследу како су групе добијале задатке. Свака група објашњава осталим

ученицима део градива (подтему) коју је спремала за излагање. У току презентације и коментарисања урађених задатака (немих карата, графикана или табела), чланови осталих група постављају питања или дају своје коментаре у вези са изложеним садржајем.

6. фаза: Интеграција рада група је претпоследњи корак. Ученици сваке групе после презентације својих радних задатака пишу на табли број групе, садржај рада групе и кључне речи, а остали ученици то записују у свеске. Овим поступком све групе учествују у изради заједничког прегледа градива. Овај део часа представља интеграцију рада свих група. Такође је могуће у завршном делу часа на великом пану залепити продукте сваке групе, што може користити у каснијем раду.

7. фаза: Евалуација рада група одвија се по референтно-критеријумском систему приказаном у табели 1 коју су заједно дефинисали наставник и ученици. Свака група оцењује остале групе у односу на договорене критеријуме, наведене у табели. Укупна оцена за сваку групу добија се сабирањем појединачних оцена.

Табела 1. – Референтно-критеријумски систем за вредновање рада група

Група	Презентација задатака (1-5)	Продукти рада (1-5)	Оригиналност (1-5)	Сарадња у групи (1-5)
I група				
II група				
III група				
IV група				
V група				

Сваки сценарио за час географије може да има бројне варијације. Наставник може детаљно да издвоји и именује све фазе и да на почетку користи спољна средства за мотивисање ученика (слагалице, загонетке, ребуси, асоцијације). Касније се мотивисање ученика заснива на интересантној природи самог градива и тако постављеној наставној ситуацији која ће сама по себи да укључује ученике у активности. Ово је само један предложени модел сценарија за час географије који ће надамо се дати подстицајну инспирацију наставницима за њихово креирање нових наставних ситуација. Сценарији за часове треба да се разликују по својој структури и динамици: међусобно се разликују с обзиром на број ученика који решавају задатак (индивидуални рад свих ученика, рад у паровима, рад у малим групама). Такође, могу да се разликују у односу на облике размене међу ученицима и интеграције појединачних или групних сазнања (представници група могу усмено да саопштавају резултате свога рада, затим могу да уписују своја решења у заједничку табелу на табли, а сви ученици у своје свеске). Групе могу да решавају задатке које траже интеграцију знања и то раде обично представници група. Различите су и наставни

амбијенти на којима се изводи час активне наставе/учења: учионица, кабинет, теренски рад у природи, или истраживање у локалном насељу. Значи, и за наставнике и за ученике постоји читав низ различитих могућности како се може одвијати час активног учења.

Литература

- Антић, С., Шишовић, Д. и Муждека, В. (2005). Како приближити деци активно учење кроз природне науке. Београд: *Институт за психологију Филозофског факултета у Београду*.
- Живковић, Љ. и Шевкушић, С. (2001). Метода кооперативног учења у настави географије у основној школи. У *Зборник XIV конгреса географа Југославије*. Београд: СГД.
- Зиндовић-Вукадиновић, Г. (1995). Медији као извор сазнања и средства у настави. *Учитељ у пракси*. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Ивић, И., Пешикан, А., Јанковић, С. и Кијевчанин, С. (1997). Активно учење. Београд: *Министарство просвете и спорта Р Србије, Институт за психологију, Министарство за просвету и науку Црне Горе, УНИЦЕФ-канцеларија у Београду*.
- Јовановић, С. и Живковић, Љ. (2005). Употреба медија у модернизацији наставе географије у Србији. У *Србија и савремени процеси у Европи и свету, Научни симпозијум-Тара*. Београд: Географски факултет.

Ljiljana Živković
Slavoljub Jovanović

ACTIVE LEARNING IN GEOGRAPHY INSTRUCTION-CLASS MODEL

Summary

Teachers are trying to single out attractive themes, material or location in the initial phases of their class organization. By systematic modeling of classes based on active learning/instruction principles it gradually comes to the essential activities for certain geographic contents, which may cover only a part of a class. Sometimes, it is necessary to motivate students with attractive contents so a teacher will choose such kind of geographic themes and way of teaching. Undoubtedly, every scenario may be even more precisely formulated, further improved or supplemented or geographic subject matter which is being worked on may change. It is also possible to make different scenario within the same basic idea of a class. This is just an example of the class conceived on active teaching models. The essence of advancement of educational effects lies in the analysis and finishing of such class, conducting in a school section, detailed analysis of what were accomplished, eventual change, and new adaptation to other conditions and following generation. Teachers of Geography should be induced to apply active learning/instruction models and they should receive further advanced training for instruction planning.